

Лісняк Антон Ігорович
аспірант кафедри криміналістики,
судової медицини та психіатрії
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДО ПИТАННЯ ТИПОВИХ СЛІДЧИХ СИТУАЦІЙ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ МАСОВИХ ЗАВОРУШЕНЬ

Типові слідчі ситуації є однією з основоположних наукових категорій, необхідних для практичної реалізації криміналістичних рекомендацій щодо розслідування кримінальних правопорушень. Тому в переважній більшості методик розслідування зазначена категорія максимально характеризується. Крім того, виходячи з її основних положень виділяються окремі алгоритми дій працівників правоохоронних органів стосовно вирішення окремих завдань кримінального провадження. Розслідування масових заворушень також потребує певної алгоритмізації з огляду на умови сучасності та зміни законодавства.

А. В. Іщенко з приводу значення слідчої ситуації доречно наголошує, що її вивчення як криміналістичної категорії має теоретичне та прикладне значення. Теоретичне значення розроблення цієї проблеми в загальному полягає в об'єктивній необхідності конкретизації змісту та поняття цієї наукової категорії. Його практичне значення в тому, що визначення змісту слідчих ситуацій, їх класифікація, аналіз і оцінка дають можливість об'єктивно обґрунтувати вибір варіантів методики розслідування, які найбільшою мірою відповідали б обставинам і завданням розслідування на певному етапі [2, с. 57].

В свою чергу, ми підтримуємо позицію М. І. Скригонюка, який зазначає, що слідча ситуація у кримінальному провадженні про масові заворушення може бути конфліктною і безконфліктною і по-різному впливати на процесуально-криміналістичну діяльність, а остання, в свою чергу, регулює її. Слідча ситуація – це сукупність обставин, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні про злочин, інших обставин, що склалися в ході провадження слідчих дій, офіційно і неофіційно встановлених, можливо навіть у сукупності із загостренням суперечностей між учасниками, суб'єктами криміналістичної діяльності та іншими особами [6, с. 68].

Стосовно визначення поняття досліджуваної категорії ми вважаємо досить влучним надане наступними науковцями, які зазначили, що слідча ситуація – це сукупність умов, в яких здійснюється розслідування та визначається його стан на даний момент. Вона є тактичним засобом організації роботи слідчого під час розслідування злочину, та акцентує увагу на дослідженні питання аналізу (вивчення змісту обумовлюючих її чинників з метою прийняття тактичного рішення та вибору варіанта методики розслідування, що забезпечує швидке і повне розслідування злочину) та оцінки слідчої ситуації [4, с. 337-346].

Стосовно класифікації типових слідчих ситуацій початкового етапу розслідування масових заворушень, то, наприклад, О. П. Кузьменко, серед них за їх характером та завершеністю визначив наступні:

1. Надійшло повідомлення про те, що вчиняються масові заворушення ірраціонального типу, що виникли спонтанно. Затримані окремі активні учасники масових заворушень, організатори відсутні.

2. Дії натовпу – масові заворушення ірраціонального типу завершені. Є відомості про потерпілих, пошкодження та знищення майна, іншу матеріальну шкоду.

3. Тривають масові заворушення, що мають організований, заздалегідь спланований характер. Інформація про дії натовпу, наслідки злочинних дій, про активних учасників та їх мотиви є недостатньою.

4. Активні дії натовпу, зазначені вище, завершені, але є підстави вважати, що можлива ескалація заворушень [5, с. 112].

Зазначена типізація вбачається досить цікавою та актуальною. Адже вирішує окремі завдання в кримінальних провадженнях цієї категорії. Тобто початковий етап розслідування масових заворушень структурується завдяки визначеним ситуаціям.

Доречною в цьому розрізі вбачається думка М. М. Єфімова, який наголошує на тому, що розслідування масових заворушень фактично завжди проводиться в умовах загострення ситуації в місті, районі, регіоні; протистояння учасників масових заворушень із місцевою владою, впливовими комерційними структурами або кримінальними формуваннями суттєво

впливає на обстановку розслідування, оскільки це може її паралізувати внаслідок протидії слідству у формі залякування свідків, потерпілих, підозрюваних, а інколи і фактичного саботажу з боку місцевої влади і навіть правоохоронних органів [1, с. 41].

Важливою для розуміння сутності слідчої ситуації є твердження М. С. Качковського, який наголошує на такому: типізація слідчих ситуацій можлива за умови виділення інформації про окремі найбільш значущі елементи і таких компонентів, що часто зустрічаються, які науковець поділяє на дві групи. До першої належать відомості про окремі обставини злочинної діяльності (особу, котра вчинила злочин, спосіб, сліди злочину, предмет посягання і розмір заподіяної злочином шкоди, зв'язки з іншими злочинами). Другу групу складає сукупність інформації про найбільш значущі обставини розслідування (стан доказової бази, можливості слідства, лінію поведінки підозрюваних та інших учасників розслідування, сторонніх осіб, котрі намагаються втручатися у процес розслідування тощо). Типові слідчі ситуації, на нашу думку, несуть основне інформаційне й організаційно-методичне навантаження у побудові методики розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із умисним введенням на ринок України небезпечної продукції, а самі типові слідчі ситуації початкового та подальшого етапів розслідування взаємопов'язаними [3].

Підводячи підсумок зазначимо, що при розслідуванні масових заворушень кількість доказової інформації, що може бути вилучена під час ефективного проведення обшуків різних категорій, досить значна. Тому на початковому етапі кримінального провадження бажано алгоритмізувати дії працівників правоохоронних органів завдяки побудові конкретних типових ситуацій розслідування.

1. Єфімов М. М. Розслідування злочинів проти громадського порядку та моральності : навч. посібник. 2-е вид., доп. і перероб. / Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 188 с.
2. Іщенко А. Проблема слідчих ситуацій, як складова навчального курсу криміналістики / А. Іщенко, Г. Щербаков // *Вісник Одеського інституту внутрішніх справ*. 2003. № 2. С. 57–63.
3. Качковський М. С., Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування умисного введення в обіг на ринку України небезпечної продукції [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/40748/%CA>
4. Криміналістика : учебник / под ред. Ю. Г. Корухова, В. Г. Коломацького. М. : Академия МВД СССР, 1984. 458 с.
5. Кузьменко О.П. Початковий етап розслідування масових заворушень. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2017. 225 с.
6. Скригонюк М.І. Слідчі ситуації й тактичні операції при розслідуванні масових заворушень. *Вісник Київського нац. ун-ту імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2005. № 67-69. С. 120-123.

Павлик Микола Петрович
здобувач кафедри криміналістики,
судової медицини та психіатрії
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ВИЛУЧЕННЯ ДОКУМЕНТІВ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ НАДАННЯМ ПОСЛУГ ЩОДО ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ЗА КОРДОНОМ

У зв'язку із докорінними змінами в політиці та економіці останнім часом у суспільстві відбувалися докорінні зміни, що призвели до скорочення робочої сили та зниження доходів населення. Маючи на меті отримати більш привабливі умови життя та праці за кордоном, велика частина населення України змушена мігрувати за кордон у пошуках роботи. Проте, прогресивні зміни у структурі злочинності та поява нових сучасних способів дій, у тому числі і у сфері працевлаштування, ускладнили можливість держави повною мірою захищати вищевказані права громадян, особливо за межами України.

Вказане викликає застосування дієвих заходів для вирішення проблем розкриття та розслідування злочинів, пов'язаних із працевлаштуванням за кордоном, які містять у собі низку заздалегідь продуманих і спланованих дій, зміст яких залежить від обраних схем з організації «працевлаштування», наявності корупційних зв'язків, організації «прикриття» злочинної діяльності тощо.

Вчинення злочинів, пов'язаних із працевлаштуванням за кордоном, супроводжується